

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Львівського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

Дмитро ШВЕЦЬ

2025

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Йосифовича Назарія-Лева Даниловича
на тему «Теорія і практика застосування електронних доказів в
адміністративному судочинстві», поданої на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Кафедра адміністративного права та поліцейської діяльності Навчально-наукового інституту з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, розглянувши дисертацію та наукові публікації, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації Йосифовича Назарія-Лева Даниловича на тему «Теорія і практика застосування електронних доказів в адміністративному судочинстві», а також за результатами фахового семінару, проведеного 13 січня 2025 року, констатує наявність у них наукової новизни, теоретичного та практичного значення, відповідність встановленим вимогам, що підтверджується таким:

Тема дослідження є актуальною: розвиток інформаційних технологій, зокрема мережі Інтернет та електронних способів комунікації, їхнє широке впровадження та використання наклало відбиток на всі сфери суспільних відносин. Діджиталізація не лише відкрила для українського суспільства можливість використання найновітніших технологічних досягнень, а також дала змогу закласти підвалини для відмови від традиційної бюрократичної рутини. На зміну усталеним паперовим документам прийшли електронні, а за умов пандемії, спричиненої коронавірусною хворобою COVID-19, навчальний процес, ділове спілкування та окремі види людської діяльності успішно перейшли у дистанційний формат.

З точки зору права, технологічний прогрес та масове використання його благ має своїм наслідком виникнення як нових джерел доказової інформації, так і механізмів та методів роботи з останньою. Однак використання досягнень науково-технічного прогресу в доказуванні досі являється вкрай специфічною, мало дослідженою та обмежено регламентованою сферою суспільних відносин. Враховуючи це, виникає гостра необхідність в наукових дослідженнях присвячених виявленню перешкод на шляху ефективного застосування електронних засобів доказування в адміністративному судочинстві.

Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу

адміністративного судочинства України та інші законодавчих актів» від 03.10.2017 р., що набув чинності 15.12.2017 р., започаткував створення в нашій державі власної моделі електронного судочинства. Зокрема, зазначеним законом передбачається функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (далі – ЄСІТС) у всіх видах судочинства, яка покликана забезпечити обмін документами в електронній формі між судами, між судами та учасниками судових процесів, а також безпосередньо між самими учасниками судових процесів. До завдань ЄСІТС також відноситься фіксація судового процесу, забезпечення участі учасників справи у судових процесах в режимі відеоконференції та надання їм можливості надавати електронні докази засобами електронного зв'язку.

Набуття чинності оновленими редакціями процесуальних кодексів ознаменувало перше в Україні закріплення на законодавчому рівні норм, котрі надають електронним доказам самостійного правового статусу та відмежовують останні від доказів речових та письмових.

Ступінь розробленості теми дослідження підтверджують наявні розробки у цій сфері: Проблематика електронних доказів була предметом дослідження таких вчених: С.О. Белікова, В.В. Ботвинника, В.А. Будкевича, М.Ю. Вербицької, І.В. Вернидубова, О.В. Гарана, К.А. Гурковської, М.В. Коваліва, І.Г. Козинець, А.Я. Кравченко, А.А. Манжула, О.Б. Мороз, Ю.С. Назара, А.М. Найченко, Ю.М. Нечипорука, В.В. Самонової та ін. Зокрема, дисертаційне дослідження В.В. Самонової на тему: «Електронні докази у системі доказів в адміністративному судочинстві» висвітлює окремі проблеми подання електронних доказів до адміністративного суду, окреслило недостатність розробок на концептуальному рівні розуміння електронних доказів, а також необхідність проведення комплексного дослідження електронних доказів у системі доказів в адміністративному судочинстві.

Разом з цим, дисертаційні дослідження, присвячені теоретичним та практичним аспектам застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві, у вітчизняній правовій науці досі відсутні.

Дисертацію виконано в контексті наукових досліджень теми державної реєстрації Львівського державного університету внутрішніх справ «Проблеми правового регулювання публічного управління у сфері правоохоронної діяльності» (на 2019–2022 роки – номер державної реєстрації 0119U001743, на 2022–2027 роки – номер державної реєстрації 0122U200304) та Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11.06.2021р. № 231/2021.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі теоретичних та практичних аспектів застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві з врахуванням норм чинного законодавства та судової практики, розробці науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення чинних нормативно-правових актів, пов'язаних із регламентацією правового статусу електронних доказів, та визначенні перспективи імплементації зарубіжного досвіду в цій сфері.

Дослідження поставленої наукової проблеми здійснювалося на основі вирішення таких завдань:

- проаналізувати стан розробки проблем, пов'язаних із застосуванням електронних доказів у адміністративному судочинстві України;
- з'ясувати зміст та значення процесу доказування в адміністративному судочинстві з урахуванням застосування електронних доказів;
- охарактеризувати електронні докази як складовий елемент процесу доказування;
- виявити особливості подання, огляду та фіксації електронних доказів у адміністративному судочинстві України;
- виокремити критерії оцінки електронних доказів у адміністративному судочинстві України;
- розкрити порядок зберігання та повернення оригіналів електронних доказів у адміністративному судочинстві України;
- проаналізувати зарубіжний досвід застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві та визначити перспективи його імплементації у законодавство України.

Об'єктом дослідження визначено суспільні відносини, які виникають в процесі застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві.

Предметом дослідження є теорія і практика застосування електронних доказів в адміністративному судочинстві.

У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних юридичних методів пізнання. Методологічною основою проведення дослідження є комплексне застосування загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання в їхньому взаємозв'язку, що обрані з врахуванням мети і завдань дисертаційного дослідження, його об'єкта та предмета.

З числа загальнонаукових методів були використані методи формальної та діалектичної логіки, а саме: методи аналізу та синтезу, системно-структурний метод, а також методи сходження від конкретного до абстрактного та від абстрактного до конкретного.

Застосування діалектичного методу дало змогу ідентифікувати зв'язок між електронними доказами та іншими видами доказів, визначити ключові ознаки електронних доказів, дослідити види електронних доказів. Розкриттю сутності доказування в адміністративному судочинстві, а також визначення місця електронних доказів в структурі доказування сприяли системно-структурний та системно-функціональний методи. Використання історичного та порівняльно-правового методів дозволило якомога повніше дослідити генезу становлення електронного доказу як самостійного засобу доказування в різних правових системах. Для систематизації емпіричного матеріалу та отримання теоретичних результатів, а також практичних висновків для досягнення поставленої мети та завдань дослідження були застосовані методи індукції, дедукції та евристичних питань.

Зазначені методи та методологічні підходи дозволили здійснити комплексний аналіз предмета і об'єкта дослідження, забезпечити достовірність розроблених наукових положень і вивіреність дослідницьких розвідок, зробити

теоретичні узагальнення, сформулювати та обґрунтувати науково-практичні висновки, рекомендації та пропозиції.

Емпіричним, документальним і фактологічним підґрунтям дисертації стали статистичні й аналітичні узагальнення, аналіз наукових публікацій, довідкових видань, результати опрацювання більше 150 судових рішень, відображених в Єдиному державному реєстрі судових рішень, судова практика Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду України, судова практика адміністративних судів, інших судів, рішення Європейського суду з прав людини, результати соціологічних досліджень, які проводилися фахівцями в рамках здійснення окремих проектів.

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і державами-членами, рекомендації (керівні принципи) Ради Європи, а також закони та інші нормативні акти органів державної влади України, джерела міжнародного права і законодавства, пов'язані із регламентацією правового статусу електронних доказів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній правовій науці монографічним дослідженням сучасного стану застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві в розрізі теоретичної та практичної площин.

У результаті дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і рекомендацій, зокрема:

уперше:

- запропоновано авторську дефініцію поняття «офіційний електронний документ», яким слід вважати: «електронний документ, створений, підписаний та/або засвідчений уповноваженою особою або органом у встановленому законом порядку, що має юридичну силу та ознаки автентичності, цілісності й незмінності, підтверджені електронним підписом або іншими відповідними механізмами автентифікації»;

- обґрунтовано необхідність внесення змін до Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про нотаріат» з метою запровадження нотаріального посвідчення, як нового способу фіксації електронних доказів;

- виявлено та узагальнено практику застосування в окремих категоріях адміністративних справ типових для цих справ засобів доказування. Обґрунтовано, що зазначена спеціалізація доказів може сприяти розвитку прецедентних підходів, які з часом вчинять позитивний вплив на процес подання та оцінки електронних доказів;

- обґрунтовано необхідність підвищення масштабованості та автоматизації Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи для оптимізації процесу оцінки доказів і прискорення розгляду адміністративних справ;

удосконалено:

- наукові уявлення щодо значення процесу доказування в адміністративному судочинстві, яке розглянуто у контексті його здатності

забезпечити логічний та ефективний хід подій, який призведе до належного результату;

- ключові критерії допустимості доказів в адміністративному судочинстві до яких віднесено: належне джерело отримання доказів; дотримання встановленої законом процедури збирання, фіксування, оформлення та подання доказів; відсутність обмежень на використання певних відомостей як доказів; безпосередній зв'язок доказу з обставинами адміністративної справи; повага до основоположних прав і свобод людини під час отримання доказів;

- перелік основних ознак достовірності доказів в адміністративному судочинстві, якими є: об'єктивність; консистентність; повнота; ідентифікація; верифікація; надійність джерела; відповідність процедурі; засвідчення. Обґрунтовано, що відсутність хоча б однієї з наведених ознак може призвести до появи сумнівів щодо достовірності доказу;

- наукові уявлення щодо змісту достатності доказів. З'ясовано, що достатність доказів у адміністративному судочинстві формується трьома елементами: сукупністю доказів; їх переконливістю; відношенням до певної обставини;

- розуміння оцінки електронних доказів як розумової і процесуальної діяльності суду та учасників адміністративної справи, спрямованої на формування остаточного висновку щодо підтвердження або спростування фактів, які підлягають доказуванню за допомогою електронних доказів;

- наукові уявлення про критерії оцінки електронних доказів, а також встановлено, що вибір цих критеріїв завжди залежить від виду електронного доказу, який оцінюється;

набули подальшого розвитку:

- пропозиції використовувати технологію блокчейн для забезпечення захисту електронних доказів та підвищення рівня довіри до них. А саме обґрунтовано необхідність створення механізму обов'язкового хешування електронних документів складених (виданих) суб'єктом владних повноважень, завдяки чому ці документи набуватимуть статусу офіційних і не підлягатимуть у суді перевірці на достовірність;

- наукові положення стосовно перспектив розширення нормативно встановленого переліку електронних доказів;

- пропозиції щодо стандартизації процедури переведення паперових документів в електронний формат;

- наукові уявлення щодо переліку факторів, які заважають ефективному використанню електронних доказів у адміністративному процесі України.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій демонструється на основі обробки широкого кола наукових, довідкових і нормативних джерел, що дало змогу вибудувати цілісну розвідку з чіткою структурою та послідовним викладом дослідницького матеріалу. Широкий арсенал наукових методів дослідження сприяв належній обґрунтованості висновків та забезпечив їх аргументовану інтерпретацію.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів проведеного дослідження полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані у:

- науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень теоретико-практичних проблем застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві;

- правотворчій діяльності – при розробці змін та доповнень до Кодексу адміністративного судочинства України та інших нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у цій сфері;

- правозастосовній діяльності – з метою формування уніфікованої судової практики щодо використання електронних доказів в ході розгляду та вирішення адміністративних справ, а також для підвищення результативності судочинства (акт впровадження у практичну діяльність апарату Личаківського районного суду м. Львова від 02.12.2024 № 38-24);

- освітньому процесі – під час підготовки підручників, навчальних посібників, курсів лекцій та розробці іншого навчально-методичного забезпечення з навчальних дисциплін «Основи адміністративного судочинства» та «Адміністративний процес» (акт впровадження в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 21.11.2024 № 67).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані в дисертації положення, узагальнення, висновки, рекомендації, пропозиції обґрунтовані на підставі особистих досліджень у результаті опрацювання та аналізу наукових, нормативних і статистичних джерел.

Результати дослідження попередньо оприлюднено у публікаціях здобувача за темою дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Йосифович Н.-Л. Д. Фіксація електронних доказів в адміністративному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип. 12/2023. С. 632-634. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/1582>.

2. Йосифович Н.-Л. Д. Особливості зберігання та повернення оригіналів електронних доказів в адміністративному судочинстві. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 127. С. 125-133. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13993785>.

3. Йосифович Н.-Л. Д. Критерії оцінки електронних доказів в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія «Право». 2024. Вип. 85 (2). С. 341-346. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.51>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Йосифович Н.-Л. Д. Участь сторін при здійсненні правосуддя адміністративними судами в умовах воєнного стану. *Механізм функціонування громадянського суспільства в умовах війни (осінні читання)* : збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (18 листопада 2022 року). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 151-134.

2. Йосифович Н.-Л. Д. Застосування електронних доказів у адміністративному судочинстві України: проблеми теорії та практики. *Наукові*

орієнтири: теорія та практика досліджень : збірник наукових праць з матеріалами IV Міжнародної наукової конференції (18 жовтня 2024 року). Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2024. С. 109-112.

З огляду на викладене, фаховий семінар кафедри адміністративного права та поліцейської діяльності Навчально-наукового інституту з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ приймає рішення надати Висновок про те, що дисертація ЙОСИФОВИЧА Назарія-Лева Даниловича на тему «Теорія і практика застосування електронних доказів в адміністративному судочинстві», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»,

1) містить елементи наукової новизни, а її результати мають теоретичне і практичне значення для вітчизняної юридичної науки;

2) відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також положенням освітньо-наукової програми «Право» для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії – за спеціальністю 081 «Право» у Львівському державному університеті внутрішніх справ;

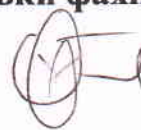
3) відображена у 5-ти одноосібних публікаціях, зокрема: трьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України; а також у двох тезах доповідей на науково-практичних заходах, – що демонструє повноту попереднього оприлюднення результатів дослідження;

4) виконана дисертантом самостійно, отримані теоретичні висновки і результати демонструють особисті дослідження автора;

5) рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні:

**професор кафедри адміністративного права та поліцейської діяльності
Навчально-наукового інституту з підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції ЛьВДУВС
доктор юридичних наук, професор**

Олександра ХИТРА